

Dokumentacja (fragment) złożona do konkursu na kuratorski projekt
wystawy w Pawilonie Polskim na 56. Międzynarodowej Wystawie
Sztuki w Wenecji 2015.

Artysta: Zbigniew Libera
Tytuł: Powaga parodii. Biennale Sztuki 1978/2015
Kurator: Joanna Kiliszek

KONCEPCJA WYSTAWY W PAWILONIE POLSKIM

NA 56. MIĘDZYNARODOWEJ WYSTAWIE SZTUKI W WENECJI W 2015 ROKU

Kierunek

Po raz kolejny mamy możliwość zmierzenia się z mitem Biennale Sztuki w Wenecji. Czy tym razem sama sztuka zdemitologizuje swą instytucję? Ten quasi archipelag światowej kultury¹ z wieloma² wyspami narodowych pawilonów wypełnionych dumą, stoi najczęściej w sprzeczności do zmagania artystów z próbami uwiarygadniania przeróżnych rzeczywistości. Najniebezpieczniejszą drogą pomiędzy wyspami/pawilonami jest most³. Artysta zostaje mimowolnie włączony w cykl naśladowania poprzedników i bycia naśladowanym przez następców. Jego wolność polega na tym, że to co inni traktują z namaszczeniem, artysta może poprzez powagę parodii⁴ pokazać jako nieoznaczoność sztuki.

Biennale Sztuki w Wenecji 2015

Nadzieją Biennale w roku 2015 jest Okwui Enwezor⁵. Choć temat Biennale⁶ nie jest znany, to kuratorska droga Enwezora wskazuje wyraźnie na krytykę dominacji zachodniego modelu życia oraz spojrzenie na globalną rzeczywistość z postkolonialnej perspektywy. Podobnie jak Zbigniew Libera, poszukuje on szczelin w przekazach ideologicznych głównych dyskursów politycznych oraz oficjalnych wizji rozwoju społeczeństw.

Polska w Wenecji 1978/2015

Dwa razy w historii Biennale, Polska nie wzięła w niej udziału: w 1895 r.⁷ oraz w 1978, kiedy to ZSRR zakazał m.in. Polsce uczestnictwa⁸. Projekt post factum wypełnia tę pustkę poprzez instalację oraz „odnaleziony” w archiwach wywiad telewizyjny z fikcyjnym polskim reprezentantem na Biennale 1978 r.. Łączy on ówczesną i dzisiejszą perspektywę patrzenia na sztukę i na sposoby definiowania

---

¹ Cacciari, Massimo: *Der Archipel Europa*, DuMont, Köln, 1998 (*L'arcipelago*, Adelphi, Milano, 1997).

² Tylko w głównym miejscu Biennale - Giardini di Castello znajduje się ponad 30 pawilonów narodowych. Polski Pawilon został zbudowany w 1932 r. i położony jest na wyspie Heleny w Giardini. Inne państwa zmuszone są do wynajmowania pawilonów w mieście.

³ Massimo Cacciari (ur. 1944) - włoski filozof i polityk, wykładowca akademicki, eurodeputowany, długoletni burmistrz Wenecji.

⁴ „... dwa podstawowe wyznaczniki parodii: zależność od istniejącego wcześniej modelu, który z poważnego przekształca się w komiczny, oraz zachowanie pewnych cech formalnych pierwowzoru przy jednoczesnym wzbogaceniu go o nowe, niestosowne i dziwaczne elementy treści”. W: Agamben, Giorgio: *Profanacje*. PIW, 2006, s.52. Giorgio Agamben (ur. 1942) – włoski profesor estetyki, wykładał w Weneckiej Wyższej Szkole Architektury w latach 2003 - 2009.

⁵ Okwui Enwezor (ur. 1963) - generalny kurator obecnego Biennale Sztuki, w historii jako drugi po Haraldzie Szeemanie kuratorował najważniejsze przeglądy sztuki współczesnej - 11. *documenta* w Kassel w 2002 r. oraz 56. Biennale Sztuki w Wenecji w 2015 r.

⁶ Z pewnością, jak wskazuje sam generalny kurator - historia Biennale i zmieniające się czasy są jego inspiracją: “No event or exhibition of contemporary art has continuously existed at the confluence of so many historical changes across the fields of art, politics, technology, and economics, like la Biennale di Venezia. La Biennale is the ideal place to explore all these dialectical fields of reference, and the institution of la Biennale itself will be a source of inspiration in planning the Exhibition.” Enwezor, Okwui w: „The Board of Directors appoints Okwui Enwezor Director of the Visual Arts Sector”, <http://www.labiennale.org/en/art/news/04-12.html>

⁷ Było to pierwsze Biennale sztuki w Wenecji. Patrz też: Sosnowska, Joanna: *Polacy na Biennale Sztuki w Wenecji 1895 – 1999*, Instytut Sztuki PAN, Warszawa, 1999.

⁸ Z krajów Demokracji Ludowej wyłamały się tylko Jugosławia i Rumunia.

rzeczywistości. Cofając się w historii, mówimy o jej przyszłości. W archiwach Biennale zarówno w Wenecji jak i w Warszawie oraz rocznicowych publikacjach na temat 1978 roku pozostały nazwiska polityków, ministrów i kuratorów pawilonów, a nie wystawianych w nich artystów. Jakie mechanizmy rządziły sztuką, na ile się one zmieniły? Wenecja stoi w sensie dosłownym na nieskończonej ilości drzew. Artyści siedzą w pawilonach, niczym Szymon Słupnik, drzewa gniją, a woda się podnosi, niebezpieczna droga nie prowadzi już przez most od wyspy do wyspy, tylko od drzewa do drzewa. Pomiędzy pawilonami rozpościera się morze otwarcie. Artyści są używani jak pionki do gry w powierzchowność i interesy.

SCENARIUSZ WYSTAWY W PAWILONIE POLSKIM

NA 56. MIĘDZYNARODOWEJ WYSTAWIE SZTUKI W WENECJI W 2015 ROKU

/WERSJA SKRÓCONA/

Rok 1978

Jak wygląda przyszłość Biennale? By się tego dowiedzieć wracamy do przeszłości. Inspiracją do projektu Zbigniewa Libery jest nieobecność Polski na Biennale'78 r. W 1978 r. sztuka wyprzedziła politykę. Zrealizowana w poprzedzającym roku w Wenecji wystawa dysydentów rozjuszyła imperium. W efekcie zamknięto pawilony polski, czechosłowacki i węgierski. Dla ZSSR sztuka współczesna stała się po raz kolejny bronią w zimnej wojnie.

Giardini w Pawilonie Polskim

Wchodząc z ogrodów Giardini po przekroczeniu progu Pawilonu wkraczamy w dyskretną niebieską mgłę, która jest przejściem do 1978 roku. Zza niej wyłania się odtworzona makieta ówczesnego Giardini z odsoniętymi na dole ciężkimi fundamentami Wenecji, zbudowanymi z drewnianych pali. Wyglądają one jak podwodny gnijący las. Dla kontrastu jej górna część stanowi zwartą lekką papierową bryłę. W makiecie brakuje budynków pawilonów nieobecnych państw, pozostały po nich wyłącznie konturowe obrysy. Umieszczona jest ona na stole i wypełnia środkową przestrzeń pawilonu. Całość konstrukcji bezpośrednio nawiązuje do tematu XXXVIII Biennale'78 – „Od natury do sztuki – od sztuki do natury”. Poszczególne narodowe pawilony sygnowane są wizerunkami ówczesnych polityków i ministrów z tych krajów – tych, których za - mieszczono w późniejszych księgach rocznicowych⁹. Obrysy pawilonów nieobecnych Scenariusz wystawy krajów pozostają puste. Obchodząc makietę Giardini, w lewej części pawilonu, ukazuje się kilkunastominutowy, czarno-biały, wyświetlany na ekranie, dokument – archiwalny wywiad z fikcyjnym artystą¹⁰ - niedoszłym reprezentantem Polski na Biennale'78. Opowiada on o straconej szansie, przedstawia swój pomysł niezrealizowanego dzieła i snuje wizje artystycznej i politycznej przyszłości świata oraz rozprawia się z instytucją Biennale. Na wprost wejścia, na głównej ścianie pawilonu nad całością dominuje napis „Biennale di Venezia 1978 – Dalla natura all'arte, dall'arte alla natura”. Instalację dopełnia lista kuratorów poszczególnych pokazów w Pawilonach, zawieszona na ścianie na przeciwko ekranu.

Mapa polityczna – mapa artystyczna

Samotny artysta z ekranu nawiązuje dialog z: makietą Giardini, dominującym napisem, listą kuratorów, widzami i całą przestrzenią Pawilonu. Artysta w przekazywanych historiach, wizjach, ideach i opisach świata, stawia pytania o możliwości artystycznej wolności. Opisuje nieustanne zmaganie się z władzą, instytucjami, społeczeństwem. Pokazuje nieograniczone możliwości wypowiedzi artystycznej a zarazem obnaża nieuchronną manipulację sztuką przez szeroko rozumianą politykę, niezależnie od czasu i ideologii.

---

⁹ W rocznicowej publikacji La Biennale di Venezia. Le es - posizioni internazionali d'arte, 1895-1995: artisti, mostre, partecipazioni nazionali, Electa, Milano, 1996, wymienieni zostali jedyni kuratorzy i politycy. Nazwisk artystów nie ma

¹⁰ Kurator Pawilonu Polskiego dr Aleksander Wojciechowski proponował wówczas dzieła Magdaleny Abakanowicz. W efekcie artystka wystawiała swoje prace w Polskim Pawilonie w 1980 roku.